

Opisi međa i posjeda između Lonje i Glogovnice u 13. i 14. stoljeću

RANKO PAVLEŠ
Mlinarska 32

Izvorni znanstveni članak/
Original scientific paper

HR-48 000 Koprivnica

Primljeno/Received: 10. 12. 2010.

Prihvaćeno/Accepted: 15. 01. 2010.

Područje obrađeno u ovom članku nalazi se u široj okolini Vrbovca, a omeđeno je rijekom Lonjom na zapadu, Glogovnicom na istoku te crtom koja spaja sela Raven i Radojišće na sjeveru. U razvijenome srednjem vijeku ovaj je prostor bio dio Križevačke županije, a poslije Kalničkoga kotara. U posjedovnom smislu zemlja je bila podijeljena između nekoliko velikih i srednjih imanja i neznatna broja manjih posjeda. Stjecajem sretnih okolnosti sačuvali su se opisi međa većih vlastelinstava tako da je bilo moguće rekonstruirati veći dio granica. Opisi međa odnose se uglavnom na prvu polovinu 13. stoljeća, čemu su dodane nadopune iz kasnijeg vremena. Analiza međa kreće sa sjeveroistoka od imanja Raven i Obrež te preko posjeda Tkalec, Dulepska i Gostović dolazi na velika vlastelinstva Vrbovec i Rakovec, a završava se opisom međe vlastelinstva zagrebačkog biskupa iz 1201. godine.

Ključne riječi: Raven, Obrež, Tkalec, Gostović, Dulepska, Vrbovec, Rakovec, Dubrava, srednji vijek

UVOD

U članku su obrađene međe imanja južnog dijela stare Križevačke županije. Opisi su iz približno istog vremena i nadovezuju se jedan na drugi tako da se u neprekinutu nizu može prikazati posjedovna slika prostora između Lonje i Glogovnice u 13. stoljeću.

Kod svakoga pojedinog posjeda krenulo se s prijevodom i analizom jednog opisa međa (ili više njih ako su se nadopunjavali). Pri raščlanjivanju opisa i ubiciranju pojedinih točaka koristili su se dostupni podatci iz drugih srednjovjekovnih dokumenata, a također i podatci s karata kako današnjih, tako i onih iz 18. stoljeća. Istovremeno s objašnjavanjem toponima i međaša iz opisa stalno se pazilo i na ostale opise navedene u ovom radu kako bi se napravio što točniji prikaz međa i uklopio analizirani posjed u mozaik svih imanja na ovom području. Gdje je to bilo moguće, nastojali su se opisi međa nadopuniti popisima naselja pojedinog imanja pa su neki dijelovi međa rješavani

i na taj način, ali ovu, na neki način pomoćnu, metodu treba uzeti s oprezom jer su popisi naselja iz kasnijeg vremena.

Cilj je članka stvoriti osnovu za daljnju obradu srednjovjekovne topografije ovoga kraja koja će dalje biti temelj za proučavanje povijesti naselja, naseljenosti i posjedovne strukture, pa i opće povijesti.

RAVEN

Međe posjeda Raven dobro su dokumentirane za prvu polovinu 13. stoljeća. Tada su opisane čak tri puta: jedanput 1238. godine i još dva puta 1249. godine.

Međa imanja *Raun* iz 1238. godine¹ počinje na potoku *Camesnicha* i ide prema istoku do neke ceste i njome do velike ceste koja ide iz *Dumbrou*. Istom velikom cestom međa ide prema sjeveru do

¹ CD IV, str. 72. Potpune naslove bibliografskih jedinica vidi u popisu literature na kraju.

jedne obične ceste i uz koju, idući na istok, dolazi do potoka *Tetreuinech*. Prateći potok uzvodno, međa dolazi do zemalja *pristaldorum castris*. Idući na istok, međa stiže do potoka *Razosan* i njime ide prema jugu do međašenja sa zemljama *Radozlay*. Zatim međa ponovno skreće na istok i dolazi do potoka *Liscouech*, gdje međaši sa zemljama *Borisco*. Navedenim potokom međa opet izlazi na potok *Tetreuinech* te uz njega stiže do velike ceste kralja Kolomana. Ovdje posjed Raven počinje međašiti sa zemljama zagrebačkog biskupa zvanim *Goricha*. Zatim međa ide prema zapadu do potoka *Camecnicha* i njime uzvodno do mjesta odakle se krenulo u međašenje.

Iz 1249. godine postoje dva gotovo jednaka opisa međa² koja su vrlo slična opisu iz 1238. godine. U obama slučajevima zemlju Raven kupuje Petar, sin bana Jakše. Navodim oba opisa zajedno, s tim da su u osnovnom tekstu podatci iz prvoga, a u zgradama podatci iz drugog opisa. Opis međe počinje na južnoj strani na mostu te se velikom cestom uspinje na neko brdo. Ovdje posjed međaši sa zemljama zagrebačkog biskupa, i to na mjestu gdje biskupski posjedi graniče sa zemljama križevačkoga kastro (vjerojatno zemlje *Hemericis*, tj. Emerikove zemlje u drugom opisu). Zatim međa starom cestom skreće na zapad stalno dodirujući biskupove zemlje te dolazi do potoka *Kemechnice* (*Keminchicah*). Uz potok međa skreće na sjever i dolazi do kuće Petra, sina bana Jakše, a malo dalje posjed dodiruje zemlje sinova *Togach* (*Thogahe*). Zatim se međa odvaja od potoka *Kemechnice* i, idući prema istoku, dolazi do potoka *Chret* koji ostavlja i uspinje se na brdo do velike ceste (u drugom opisu ovdje je na međi *via episcopi*, tj. biskupova cesta). Međa ostavlja veliku cestu skrećući na sjever te dolazi do male ceste i zatim do potoka *Tetreunch* (*Tetrench*). (U drugom opisu ovdje su zemlje sinova *Radilo*.) Idući dalje, međa prelazi potok, dolazi do brda, a zatim do mjesta gdje je bio stari most na potoku *Racosan*. Idući uz ovaj potok, međa dodiruje zemlje sinova *Radozlay* (*Raduzlo*) uz prijelaz na navedenom potoku, a zatim skreće na istok do mjesta *Putey*. Nešto dalje međa dolazi na izvor *Lescouec* (*Lezcoyc*), gdje posjed međaši sa sinovima *Borisk* (*Boris*).

Zatim međa skreće na zapad do izvora ispod kojeg je ribnjak iz kojeg voda istječe u potok *Rakose* (*Razisse*). Na međi se dalje navodi mjesto gdje je bio most i uz njega stara cesta, a zatim neko brdo, mjesto *Chret* i ponovno potok *Tetrevnc*. Od njega se međa spušta do mjesta odakle je krenula, a i ondje su međaši spomenuti sinovi *Borisk*.

Gotovo je sigurno da međe iz 1238. i 1249. godine zaokružuju isti prostor te da podatke iz svih triju isprava možemo uzimati kao opis međa posjeda Raven u 13. stoljeću. Od navedenih toponima odmah se prepoznaje potok Kamešnica (*Camechnica*, *Kemechnice*) kao i potok Petrovinec (*Tetreuinech*, *Tetreunch*, *Tetrench*) koji teče kraj Malog i Velikog Ravna te sjeverno od sela Pokasina utječe u potok Korušku. Ime nam posjeda govori da se njegovo središte nalazilo na mjestu današnjih sela Malog i Velikog Ravna te da oko njih moramo rekonstruirati među, a potoci Kamešnica i Petrovinec daju osnovu za to.

Iz opisa je jasno da je potok Kamešnica činio zapadnu među imanja. Teže je odrediti koliko se na sjever i jug protezala ova međa. S druge strane ovog potoka spomenuta kuća Petra, sina bana Jakše, koji je i kupac Ravna 1249. godine. Znamo da je Jakša (podban) 1238. godine³ vlasnik imanja Dubovec, što je vrlo vjerojatno današnje selo Dubovec, odnosno imanje nazvano po njemu. Posjed Dubovec, potvrđen Jakši 1238. godine, ima na međama tek nekoliko toponima, što vjerojatno znači da je bio malen i nije zauzimao cijeli prostor triju sela koja se danas nazivaju Dubovec (Gornji, Donji i Srednji). Vjerojatno su ovdje imali zemlje i sinovi *Togahe* ili *Togache* koji se na međi Ravna također spominju na potoku Kamešnici. Sjeverni dio zapadne međe bio bi dakle na Kamešnici nešto južnije od današnjeg sela Donjeg Dubovca. Južni kraj zapadne međe može se odrediti ako ustanovimo gdje je međa vlastelinstva zagrebačkog biskupa, s kojim je Raven međašio, na jugu izlazila na potok Kamešnicu. S druge strane Kamešnice bila su imanja Tkalec i Gostović. Kako će se vidjeti dalje u ovom radu, posjed Tkalec nije međašio s imanjem zagrebačkog biskupa, a Gostović jest pa izlaz biskupske međe na Kamešnicu, a time i južni kraj ravenske zapadne međe, možemo staviti neg-

² CD IV, str. 398 i 413 – 414.

³ CD IV, str. 71.

dje na pola puta između današnjih sela Donjeg Tkalca i Gostovića. S lijeve strane potoka Kamešnice međa je sukladno ovakvu zaključivanju bila južno od sela Novaka. Na međi Ravna ne spominje se sepulkralski posjed Tkalec iako su sigurno dijelili zajedničku granicu na potoku Kamešnici.

Sjevernu je među teže odrediti. Na sjeveru se u opisu iz 1238. godine spominje cesta iz Dubrave. Sigurno je da se radi o cesti koja je dolazila iz Dubrave na vlastelinstvu zagrebačkog biskupa i vjerojatno povezivala veliki biskupov dubravski posjed i njegovo odvojeno imanje Sveti Mihalj (Miholec), a išla je ravno na sjever iz Dubrave te skrenula južno od Križevaca prema sjeverozapadu i tako se našla na sjevernoj međi imanja Raven. Ova je cesta vjerojatno isto što i biskupova cesta u opisu ravenske međe iz 1249. godine, a biskupova se zvala vjerojatno zato što je povezivala dva biskupska imanja. Međa prelazi potok Petrovinec te malo dalje potok Rakošan, Rasošan ili Rasišće. Dok je Petrovinec sačuvao svoje ime do danas, za ovaj drugi možemo tek pretpostaviti da se radi o potoku koji teče između Malog Ravna i Bojnikovca i istočni je prtok Petrovinca. Također možemo nagađati kako se točno izgovaralo njegovo ime.⁴ Dalje međa ide na potok Leskovec. Kao međaši se na sjevernoj strani spominju *pristaldi castri*, tj. pristavi grada (sigurno križevačkoga kastruma), Radoslav i, već na potoku Leskovcu, Borisk te poslije sinovi ove dvojice. Podatci o međašima ne pomažu nam pri određivanju međe jer ne znamo koje su zemlje držali. Možda nam može pomoći jedan kasni podatak. Naime u popisu sela koja drže vlasnici Ravna 1560. godine,⁵ spominje se i Kazmarovec, a sjeverno od Ravna nalazi se toponim Kazmar.⁶ Nameće se zaključak da je nestalo selo povezano s ovim toponimom te se međa može povući tako da ga obuhvati. Nešto dalje iz ravenkog posjeda vjerojatno treba isključiti područje sela Bojnikovca jer se ono javlja kao zaseban posjed.⁷ I ovo je podatak iz kasnijeg vremena (1535. godine) i treba ga uzeti s oprezom.

4 Na karti iz 1783. – 1784. godine (HNTZ, 2004., sekcija 30) potok nosi ime Bučin, što se ne može povezati ni s jednim oblikom srednjovjekovnog imena.

5 BOJNIČIĆ, 1906., str. 126.

6 VOJNA KARTA, 1958., sekcija Čakovec.

7 BOJNIČIĆ, 1905., str. 253.

Istočna međa posjeda bila je dijelom na potoku Leskovcu koji s priličnom sigurnošću možemo izjednačiti s potočićem koji teče između Bojnikovca i Špiranca, a zatim ponovno dolazi na potok Petrovinec i prelazi na njegovu desnu obalu. Odmah nakon prijelaza potoka imanje 1249. godine međaši sa zemljom nekog Emerika, odnosno po opisu iz 1238. godine sa zemljama križevačkoga kastra. Emerik je vjerojatno imao zemlje u okolici današnjeg sela Pokasina. Odavde međa skreće prema zapadu, tj. ovdje počinje južna međa imanja. Ovdje, sjeverno od Repinca nalazi se brijeg Lovrentovica koji se u navedenom popisu ravenskih zemalja iz 1560. godine spominje kao *Lawranthhegy* i vjerojatno je barem dijelom ulazio u okvir opisanih međa. Odavde pa sve do potoka Kamešnice međaš je zagrebački biskup, odnosno njegovo imanje Gorica, što je staro ime za biskupske zemlje oko Gradeca koje su u širem smislu činile dio vlastelinstva ili provincije Dubrave. Međa na Kamešnicu izlazi u točki koju sam već prije ustanovio južno od sela Novaka. Na južnoj je međi zanimljivo postojanje Kolomanove ceste 1238. godine.

Iz 1369. godine⁸ postoji još jedan opis ravenkih međa u kojem se spominju potoci Petrovinec, Leskovec i Razoša te kao međaš biskupove zemlje. Očito se radi samo o jugoistočnom dijelu imanja Raven kako je opisan u navedenim ispravama iz 13. stoljeća. Ovaj je opis međa obuhvaćao zemlje oko sela Stare Vesi.

OBREŽ

Dio toponima spomenutih na međi posjeda Raven navodi se i 1269. godine⁹ na granicama imanja *Obres*. Zemlju je nekad bio kupio župan Pesk, jobagion križevačkoga kastruma, a sada mu jobagioni koji su mu ju prodali, to i potvrđuju.

Međa počinje sa sjeverne strane kraj nasljednih zemalja istog Peska, odakle ide prema jugu starom cestom do mjesta gdje se cesta (ista ili neka druga) grana na dvije strane: jedna ide prema Gostoviću, a druga prema Obrežu. Mijenjajući smjer, međa dolazi do potoka *Tetreunch* preko kojeg

8 CD XIV, str. 201 – 202.

9 CD Supplementa I, str. 299 – 300.

međaši s Emerikom te ide dalje do mjesta gdje u ovaj potok utječe potok *Lezkouech*. Istim potokom Lezkouech međa ide prema sjeveru do međašenja s već spomenutim Peskovim posjedom na sjeveru te se vraća do točke odakle je krenula.

Posjed je Obrež po opisu bio uz potoke Petrovinec i Leskovec, od kojih je prvi tekao po sredini imanja Raven, a drugi je naveden nekoliko puta na istočnoj međi istog imanja. I dio je susjeda isti kao u opisima ravenskih međa iz 1249. godine (npr. Hemerik i sin Radoslavov, a spominje se i Boriskov sin). Međa ne dolazi do potoka Koruške te se može reći da se radi o malom imanju. Južna je međa bila na donjem dijelu potoka Petrovinca, a sjevernu nije moguće odrediti. Ako uzmemo najkonzervativniju pretpostavku, tada možemo reći da se srednjovjekovni posjed Obrež nalazio na prostoru današnjeg sela Špiranca. Izravan dodir s imanjem Raven, kojemu se Obrež nalazio s istočne strane, vjerojatno je postojao iako se to ne navodi u opisu.

Ime Obrež za naselja i inače kao toponim bilo je često u srednjovjekovnoj Slavoniji. U Kalničkom kotaru najčešće se spominje vinogradarski brijeg i naselje Obrež pod Kalnikom, ali ima i nekoliko isprava koje se ne mogu povezati s ovim lokalitetom, među kojima je i ova. Obrež u ovom dijelu kotara pretpostavio je Josip Buturac¹⁰ dovođenjem u vezu plemića *od Obreža* s crkvom svetog Martina koja se nalazila u nedalekom selu Martincu.¹¹ Samo naselje Obrež vjerojatno se nalazilo u okviru opisanih međa, ali danas ne znamo njegovu točnu lokaciju.

TKALEC

Posjed se Tkalec na potoku Kamešnici nastavljao na ravenske zemlje iako to nije izričito navedeno ni u jednom opisu međa.

Za ovo imanje postoji samo jedan opis međe, ali je iz vrlo ranog vremena. Godine 1223.¹² kralj daruje viteškom redu Svetoga groba imanje *Laga* u Slavoniji. Iz jedne kasnije potvrde posjeda¹³ vidi se da se radi o posjedu Tkalec (*Laga vel Kalch*). Međa počinje na istočnoj strani kraj potoka *Kama-*

snicha te ide uz veliku cestu koja vodi u Zagreb. Zatim međa prolazi kroz šumu i istom se cestom uspinje na brježuljak te dolazi do potoka *Welyca*. U ovom dijelu posjed Tkalec prestaje međašiti s imanjem *Gozthouech*. Idući uzvodno uz potok Veliku prema sjeveru, međa dolazi do mjesta gdje u Veliku utječe potok *Wogirzka*. Ovdje Tkalec prestaje međašiti sa zemljama župana Petka. Međa dalje ide uzvodno uz potok *Wogirzka* i međašeći s kraljevskim svinjarima, dolazi do potoka *Zopoth-potoka*. Zatim međa ide dolinom do brda pa do križanja cesta, a dalje idući prema istoku, stiže do šume *Kamasnicha* koju prelazi i izlazi na potok istog imena i njime se vraća na mjesto odakle je krenula.

Na istočnoj i zapadnoj međi imanja nalaze se potoci Kamešnica i Velika koji i danas imaju ista imena. Dva potoka na sjevernoj međi, Sopot i Vogirska, nisu upisana na kartama koje su mi dostupne (drugi od ova dva možda ima veze s imenom brježuljka Ugrinščaka, zapadno od obaju Tkaleca).¹⁴ Sjeverna se i južna međa ne mogu tako točno odrediti. Ako zaključujemo po imenu posjeda, možemo reći da je on vjerojatno obuhvaćao današnja sela Gornji i Donji Tkalec. Zaključujući dalje, južnu bismo među mogli staviti između sela Donjeg Tkalca i Gostovića jer je Gostović u opisu međa južni susjed imanja. Sjeverna je međa išla između Gornjeg Tkalca i sela Doljanaca koje se u srednjem vijeku spominje u sklopu rakovečkog vlastinstva.¹⁵ Na zapadnoj međi posjeda Tkalec međaš je župan Petko, koji je vjerojatno isto s Petkom spomenutim 1244. godine,¹⁶ bivšim vlasnikom imanja Dulepska, zapadno od potoka Velike, što vjerojatno znači da su imanja Tkalec i Dulepska međašila na ovom potoku. Na međi Dulepske i Tkalca spominje se neobična skupina podložnika onog doba: kraljevski svinjari. Ovdje su na sjeverozapadu, dakle na području današnjih sela Doljanca i Velike.

DULEPSKA

Opis je međa imanja Dulepska iz 1244. godine.¹⁷ Ovdje se ne radi o području današnjeg sela

10 BUTURAC, 1984. (a), str. 91.
11 Po ispravi iz CD XV, str. 260.
12 CD III, str. 232 – 233.
13 CD IV, str. 278.

14 VOJNA KARTA, 1958, sekcija Čazma.
15 MOL, DL37868.
16 CD IV, str. 242.
17 CD IV, str. 242.

Dulepske, nego o srednjovjekovnom imanju, a zajedničko im je samo ime. Oboje su imenovani po potoku koji dodiruje (odnosno dodirivao je) i stari posjed i današnje selo.

Godine 1244. kralj daruje Andriji, sinu Petrovu, zemlju *Dulypchka* koja je prije bila vlasništvo nekog Petka. Međa počinje uz potok zvan *Velika Dulypchka* i dodiruje posjede Petkovih rođaka. Zatim međa ide prema istoku uz potok *Velika Dulypchka* pa kroz neku dolinu i pokraj vinograda dolazi na brdo i zatim do potoka zvanog *minus Dulypchka*. Ovdje posjed Dulepska međaši sa zemljama grada *Rokonuk* i županom istih zemalja Vognislavom. Sljedeća točka do koje dolazi međa, izvor je potoka Male Dulepske, a uz njega je međaš neki Roduš. Idući dalje, međa imanja Dulepska penje se na brdo do velike ceste koja vodi iz Svetog Mihalja u Zagreb. Na ovom mjestu prestaje međašenje sa zemljama grada Rakovca, a počinju zemlje grada Kalnika. Uz među je posjed Vukomira, sina Kuplenova. Dalje međa ide uz spomenutu cestu i dolazi do potoka Velike Dulepske pa na brdo gdje je susjed Viduš, jobagion grada Kalnika. Sljedeći je susjed Vukina i njegov rod, a zatim međa dolazi do vode *Welyka wyze*. Uz Veliku je međaš podban Jakša, a nakon njega kraljevi svinjari i njihov centurion Misluna. Dalje međa ide uz brdo, a zatim uz neki potočić i njime ponovo do potoka Velike Dulepske. Uz potok međa dolazi do njegova izvora, odakle je i krenula.

Velika je Dulepska na međi svakako glavni tok potoka Dulepske. Čini se da međa počinje na njemu negdje na području sela Slatine te ide prema sjeverozapadu. Mala Dulepska koja se dalje spominje, vjerojatno je potočić koji teče uz selo Šelovec i utječe u potok Dulepsku. Ovo pretpostavljam jer je ovaj potočić jedini imalo jači pritok Dulepske s njene desne strane. Dalje međa dolazi do izvora ovog potočića. Međaš je ovdje posjed Rakovec. Zanimljivo je da se na međi spominje župan Rakovca, a nije poznato iz drugih izvora da bi postojala upravna župa ili županija Rakovec. Baš suprotno, Rakovec se spominje unatrag sve do kraja 12. stoljeća samo kao imanje.¹⁸ Pretpostavljam da je spomenuti župan *čuvao* posjed za bana ili

kralja. Dalje je na međi cesta koja vodi iz Svetog Mihalja (Miholec) prema Zagrebu (vjerojatno ide preko Rakovca; vidi južnu među rakovečkog vlastelinstva), a uz nju počinje međašenje sa zemljama kastruma Kalnik (svakako se radi o Velikom Kalniku) pa se kao međaši spominju jobagioni podložni ovom kastrumu. Međa zatim opet dolazi do Velike Dulepske tako da možemo zaključiti da se ovaj dio međe pružao od sela Šelovca do južno od sela Krušljevca. Sljedeći vodotok do kojeg dolazi međa, potok je Velika. Problem u ovom dijelu međe stvara Vuna, pritok potoka Velike. Između Dulepske i Velike ne navodi se ni jedan vodotok koji bi možda mogao biti današnji potok Vuna tako da se kao istočna međa posjeda na potoku Velikoj mora uzeti u obzir samo mali dio potoka između ušća Vune u Veliku i imanja Gostović, tj. kratki odsjek zapadno od Donjeg Tkalca. Na tako određenu potoku Velikoj posjed Dulepska međaši s podbanom Jakšom, a malo južnije s kraljevskim svinjarima (sjeverozapadni međaši Tkalca 1223. godine, kako sam već opisao). Međe bi imanja trebale dodirnuti i posjed Tkalec (ovdje spomenuti bivši vlasnik Petko zapadni je međaš Tkalca 1223. godine, kako sam već naveo), ali ga opis ne spominje. Na južnoj međi koja ide od potoka Velike natrag na potok Veliku Dulepsku, ne spominju se nikakvi međaši.

Može se zaključiti da se imanje Dulepska nalazilo na području današnjih sela Žunaca i Kamenice zahvaćajući možda i dijelove današnjih sela Slatine i Pogančca. U kasnome srednjem vijeku spominju se plemići *od Dulepske*, ali su podatci vrlo oskudni te nije sasvim sigurno da li su svoj predikat dobili po ovdje opisanoj posjedu ili po kojemu drugome uz potok Dulepsku. Također još treba objasniti pojavu imanja ili sela Dulepske u kasnim popisima naselja rakovečkog vlastelinstva iz 1517., 1541. i 1557. godine.¹⁹ Možda se ovdje već radi o današnjem istoimenu selu.

Iako sam napravio pažljivu analizu i terena i opisa međa, ipak ostavljam rezervu u vezi sa smještajem posjeda Dulepska. Osim nespominjanja potoka između potoka Velike i Dulepske, gdje teče potok Vuna, zbunjuje me i previše južno pružanje zemalja Velikoga Kalnika; po ovom opisu one bi

18 CD IV, str. 285.

19 LASZOWSKI, 1921., str. 19, 23, 25.

bile i na prostoru sela Ledina i Kraljeva Vrha, koja se poslije navode u popisima rakovečko-vrbovečkog vlastelinstva.²⁰

GOSTOVIĆ

Prije nego što je zapisan prvi opis međa imanja Gostović, posjed se spominje nekoliko puta bilo samostalno, bilo na međi drugih imanja. Tako je 1223. godine²¹ *terra Gozthouech* međaš posjeda Laga ili Tkalec, što sam već naveo. Godine 1244.²² *terra Gostoyg* međaši sa vlastelinstvom *Zlonyn et Worbouch*, a 1245. godine²³ na međi imanja Rakovec naveden je *Gustowig*, što je sigurno ime međašnog posjeda. Prvi je opis međa Gostovića iz 1319. godine,²⁴ kada plemići od Rakovca prodaju svoj dio ovdašnjih zemalja Nikoli Ludbreškome.

Međa počinje na istočnoj strani uz potok Kamešnicu te idući prema zapadu, odmah prelazi potok *Cherneck* i dolazi do međe zvane *Hatar*. Zatim međa dolazi do prijelaza na potoku Velikoj, gdje su međaš zemlje Stjepana, sina Ipočeva, a zatim Tome, sina Dominikova. Idući uz potok Veliku prema sjeveru, međa dolazi do međašenja s Pavlom, sinom Petrovim i do utoka potoka *Pribrioaynych*a u potok Veliku. Idući i dalje uz Veliku, međa dolazi do zemalja križara u Tkalcu, a zatim ide kroz šumu pa uz cestu mijenjajući smjer iz istočnoga u sjeverni i ponovno u istočni. Zatim međa dolazi do stare ceste, skreće opet na sjever i kroz dolinu dolazi do ceste zvane *Chreth* do potoka Črnca koji prelazi i dolazi do potoka Kamešnice, gdje međaši sa zemljama zagrebačkog biskupa koje drži Petar Bešenev. Ovdje uz Kamešnicu međa se završava na mjestu gdje je i počela.

Godine 1338.²⁵ opet se prodaje posjed Gostović istom kupcu, a međe su vrlo slične. Na sjevernoj se međi sada križari iz Tkalca nazivaju križari Svetoga groba. Na istočnoj se strani sada spominje samo potok Kamešnica, a na zapadu međa znatno prelazi potok Veliku. Na Velikoj, odnosno

preko nje međašne su oznake: voda *Pribicraicha*, vojnička cesta i potok *Loki*, a na južnoj je strani međaš magister Buza.

Josip Buturac²⁶ smatra da je posjed Gostović zauzimao otprilike isto područje u 13. kao i u 19. stoljeću, kada su na njemu bila naselja Hruškovića, Lukovo, Topolovec, Lovrečki Varoš, Lovrečka Velika, Gostović, Đivan i Kućari. U ovim okvirima autor objašnjava prodaje i kupnje dijelova posjeda iz prve polovine 14. stoljeća koje su dovele do toga da je Nikola Ludbreški postao vlasnik cijeloga Gostovića. Godine 1317.²⁷ prodaje Stjepan, sin Ipočev, dio imanja na kojem je crkva svetog Lovre. Po Buturcu radi se o južnom dijelu imanja na kojem su danas sela Kućari, Đivan, Banovo i Lovrečka Varoš. Kupnje Nikole Ludbreškog iz 1319. i 1338. godine iz kojih sam naveo opise međa, Josip Buturac smatra prodajom sjevernog dijela imanja Gostović te dalje zaključuje da je na taj način ovaj ludbreški vlastelin postao vlasnikom cijelog imanja Gostović.

Teza da Stjepan 1317. godine prodaje južni dio imanja Gostović, vjerojatno je točna, ali je neobično što se kod kasnijih prodaja ne spominje kupac Nikola Ludbreški kao međaš ostalim dijelovima posjeda. Međe iz 1319. i 1338. godine mogu se analizirati zajedno jer su, kako sam naglasio, vrlo slične. U obama su opisima na sjeveru međaši križari Svetoga groba, odnosno sepulkralci iz Tkalca. Prvi opis ima navedenu *cestu Kumana*, što bi mogla biti ista cesta iz Križevaca u Zagreb na međi Tkalca 1223. godine. Preko Kamešnice i 1319. i 1338. godine Gostović međaši sa zagrebačkim biskupom, odnosno njegovim vlastelinstvom Dubrava, s tom razlikom što 1319. godine dio tih zemalja drži Petar Besenev, vjerojatno kao biskupov predijalac. Na južnoj je međi 1338. godine međaš magister Buza. On vjerojatno drži južne dijelove Gostovića jer nije poznato da bi bio vlasnik nešto južnijeg posjeda Vrbovec. Na zapadnoj su strani najveće razlike između opisa 1319. i 1338. godine. Naime, u prvome od ovih dvaju opisa međa ne prelazi potok Veliku ili ju prelazi neznatno dok 1338. godine dolazi čak do potoka Loki. Ovo je svakako potok danas zvan Luka, koji

20 MOL, DL37868.

21 CD III, str. 232 – 233.

22 CD IV, str. 224.

23 CD IV, str. 286.

24 CD VIII, 521 – 522.

25 CD X, str. 423 – 424.

26 BUTURAC, 1983., str. 121.

27 CD VIII, str. 457.

teče kraj Lukova i Topolovca prema jugu, što znači da drugi opis međe zahvaća znatno više prostora prema zapadu. Isti se potok spominje na sjevernoj granici imanja Vrbovec 1244. godine.²⁸ Na zapadu je i potok neobična imena *Pribrioayanycha* odnosno *Pribicraicha*, čije je pravo ime teško rekonstruirati, a koji prva međa samo dodiruje, dok se druga po njemu vraća na potok Veliku. Između njega i potoka Luke prolazila je na zapadnoj strani vojna cesta koju za sada ne bih povezivao niti sa spomenutom cestom *Kumana* niti sa cestom u Zagreb.

Iz navedenoga se može zaključiti da je teritorij omeđen 1338. godine zapravo prema zapadu prošireno područje opisano 1319. godine. To stoji unatoč činjenici da su prodavatelji u ovim dvama slučajevima različiti. Dokaz za ovo nije samo spominjanje potoka Loki/Luka 1338. godine, nego i isti međaši u obama opisima na sjeveru i istoku (križari i zagrebački biskup), što ne bi bilo moguće da se radi o dvama različitim dijelovima imanja Gostović.

Josip je Buturac u pravu s tezom da su ovdje opisani sjeverni dijelovi gostovičkog posjeda jer ni jedna od dviju međa ne dodiruje potok *Zlonin*, koji je 1244. godine²⁹ na granici imanja Vrbovec prema Gostoviću. Vjerojatno stoji i teza istog autora o opsegu cijelog imanja Gostović, što bi na južnoj strani značilo da k njemu spadaju sela Topolovec, Varoš i Đivan, ali ne i sela Cerje i Pavlovec, koja se uvijek spominju uz vrbovečki posjed.

VRBOVEC

Godine 1244.³⁰ kralj potvrđuje Junku, sinu Izakovu, kraljevsku zemlju *Zlony et Worbouch* kojom ga je obdario kraljev brat Koloman. Zemlja je pripadala kastrumu Križevci i od njega je izuzeta.

Obilazak međa počinje na zapadnoj strani uz potok *Dulebzka*, gdje posjed međaši s jobagionima križevačkoga kastro. Zatim međa ide uz cestu prema istoku do šume te prelazi potok *Zeminztrug*, nakon čega presijeca nekoliko manjih cesta i po-

točić te dolazi do velike ceste i potoka *Loky* koji prelazi na mostu. Ovdje posjed međaši s imanjem *Gostoyg*. Dalje međa ide prema istoku, uspinje se na brježuljak i zatim spušta do potoka *Zlony* koji prelazi, penje se na drugi brježuljak i uz veliku cestu stiže do potoka *Welica* koji također prelazi i cestom se penje na sljedeći brježuljak prema istoku, ulazi u šumu i zatim dolazi do potoka *Kamechnicha*. Prešavši i ovaj potok, međa se cestom spušta u močvaru i stiže do potoka *Cherneck*, gdje počinje međašiti sa zemljama zagrebačkog biskupa. Potokom Črncem međa se spušta do potoka *Glogoncha* i njime dulje vrijeme ide dok ne dođe do potoka *maior Golgoncha*. Uz ovaj potok također ide dulje vrijeme do vode, odnosno močvare *Medniche*. Dalje međa ide kroz šumu i dolazi do voda *Jazenoucha* i *Jazuina*, a nešto dalje do vode *Wlchi*. Odavde međa ide prema gore uz vodu *Pretoka* u velikoj šumi te dolazi do šume zvane *Chereth* i kroz nju stiže do rijeke *Lonya*. Na Lonji prestaje međašenje imanja Vrbovec i Zlonina sa zemljama zagrebačkog biskupa, a međaši su križari te nešto dalje lonjski kraljevski svinjari. Uz razne međašne oznake međa dolazi do močvare Dulepske, a zatim, idući uzvodno uz potok Dulepsku i stalno međašeći s navedenim svinjarima, vraća se na mjesto odakle je počeo obilazak međe.

Omeđeni posjed nosi dvojno ime: Vrbovec i Zlonin. Oba se imena odnose na posebna imanja koja su samo ovom prilikom bila objedinjena. Posjed je Zlonin svakako dobio ime po potočiću koji teče kraj Vrbovca i za njega se izričito kaže da je pokraj Vrbovca.³¹ Druga je lokacijska oznaka za ovo imanje da je uz potok *Loky* (danas potok Luka zapadno od Vrbovca).³² Po ovim podatcima imanje Zlonin možemo locirati sjeverozapadno od Vrbovca na područje sela Celina, koje je možda bilo i njegov dio. Posjed Zlonin spominje se do 1376. godine,³³ nakon čega mi nije poznata njegova sudbina.

Prema opisu međa počinje na sjeverozapadu vlastelinstva kod potoka Dulepske te ide prema istoku prelazeći redom niz manjih i većih vodoto-

28 CD IV, str. 224.

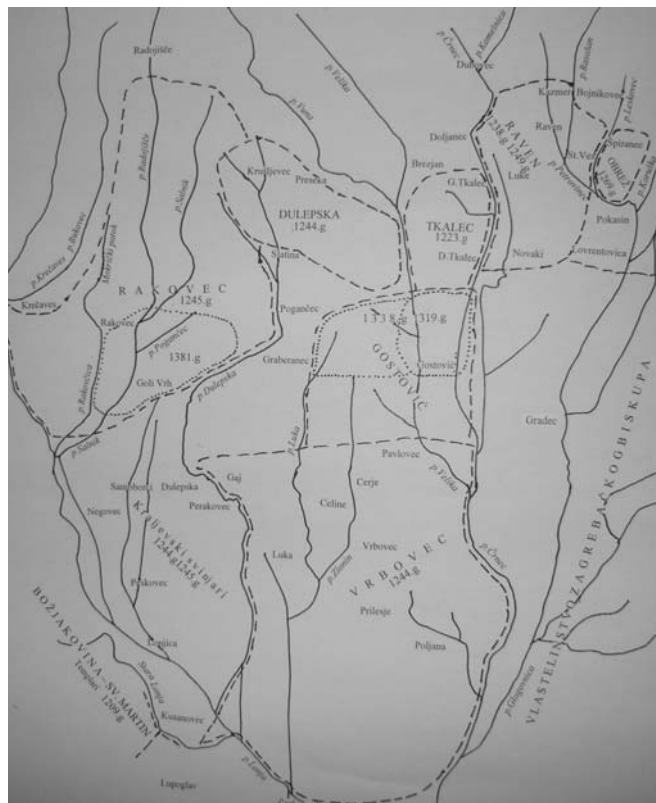
29 CD IV, str. 225

30 CD IV, str. 224 – 225.

31 CD XV, str. 11.

32 CD XV, str. 157.

33 CD XV, str. 225.

kova. Prvi je potok Zeminstrug, kojem se ime nije sačuvalo (vjerojatno potocić koji teče uz današnje selo Gaj, ali se može raditi i o kojemu pokrajnjem koritu potoka Dulepske), a zatim potok Loki koji je na današnjim kartama zapisan kao Luka. Loki se 1338. godine³⁴ nalazi i na zapadnoj ili jugozapadnoj međi imanja Gostović, kako sam već zaključio. Slijedi potok Zlonin o kojem je već bilo riječi. Zatim međa prelazi potoke Veliku i Kamešnicu. Što se tiče međaša na ovoj sjevernoj međi Vrbovca, prvi su kod potoka Dulepske jobagioni križevačkoga kastruma. Ako se osim ovog pogledaju i ostali opisi međa iz istoga ili nešto kasnijeg vremena, može se pretpostaviti da su ti jobagioni držali zemlje oko sela Graberjanca jer se 1381. godine³⁵ spominju plemići s predikatom *de Graberyancz*, što znači da njihove zemlje nisu bile dio ni rakovečkog ni vrbovečkog vlastelinstva. Od potoka Loki/Luka do (vjerojatno) potoka Kamešnice s Vrbovcem (i vjerojatno dijelom s posjedom Zlonin) međaši imanje Gostović. Kako sam već naveo, to se međašenje ne vidi iz opisa gostovičkih međa, što je logično jer za Gostović imamo opisane samo sjeverne dijelove posjeda.

34 CD X, str. 424.
 35 CD XVI, str. 210.

Nakon Kamešnice međa dolazi do potoka Črnca. Ovdje je u opisu nelogičnost jer je Kamešnica istočni pritok Črnca i, dolazeći sa zapada, međa ne bi trebala naići prvo na nju. Niz potok Črnec međa teče uz zemlje zagrebačkog biskupa do mjesta gdje Črnec utječe u potok Glogovnicu (danas je to istočno od sela Poljanskog Luga, a u prošlosti je moglo biti i na kojemu drugome mjestu). Osim Glogovnice spominje se i Velika Glogovnica. Ova imena vjerojatno označuju glavno i sporedno korito potoka jer ovdje nema većih pritoka Glogovnice koji bi se ovako mogli nazivati radi razlikovanja. Slijedi u nizu nekoliko imena voda: Mednice, Jasenovice, Jazvina, Vučji i Pretoka. Prva se tri vodotoka ne spominju u drugim izvorima. Potok Vučji (zapisan kao *Wechy*) navodi se 1481. godine³⁶ na međi vrbovečkog i ivaničkog vlastelinstva, dakle na mjestu kuda ide i međa koju ovdje proučavam. Vjerojatno je s njim u vezi i šuma *Welykywochy*, spomenuta 1510. godine³⁷ na istom području. Voda odnosno potok Pretoka navodi se često, i to uvijek na granici biskupskog vlastelinstva (1201. godine *Preteca*,³⁸ 1481.³⁹ i 1510. godine⁴⁰ *Prethoka*), a ime joj se u obliku Pritoki sačuvalo između Lonje i Glogovnice.⁴¹ Sačuvalo se i ime šume Čreta s objiju strana Lonje istočno od Lupoglava. Dio međe na kojem su bile navedene vode, možemo dosta točno odrediti na osnovi ovih podataka te povući crtu od ušća Črnca u Glogovnicu do toponima Pretoki i dalje do rijeke Lonje kroz šumu Čret. Manji dio međe opisan je 1481. godine⁴² s uglavnom istim međašnim oznakama, od kojih sam već spomenuo potoke Vučji i Pretoku, a navodi se još i cesta između Vrbovca i Ivanića te šuma Čret kao i na vrbovečkoj granici 1244. godine. Na Lonji prestaje međašenje Vrbovca s biskupom (vjerojatno negdje sjeverno od Lupoglava), a počinje s templarskim imanjem Božjakovina.

Lelja Dobronić⁴³ bavila se međama templarskog posjeda Sveti Martin ili Božjakovina i po opisu iz 1209. godine⁴⁴ protegla njegove međe

36 MOL, DL37582.
 37 MOL, DL37878.
 38 CD III, str. 9.
 39 MOL, DL37582.
 40 MOL, DL37878.
 41 HNTZ, 2004., sekcija 32.
 42 MOL, DL37582.
 43 DOBRONIĆ, 1984., str. 27– 28.
 44 CD III, str. 84

preko Lonje sve do sela Prilesja južno od Vrbovca, što se ne slaže s opisom međa Vrbovca. Autorica je napravila pogriješku povezujući toponim *Prelistia* na templarskoj međi s toponimom *Prilesia* na zapadnoj međi biskupske Dubrave 1201. godine⁴⁵ te oba toponima povezala sa srednjovjekovnim i današnjim selom Prilesjem južno od Vrbovca. *Prilesia* na međi Dubrave ima veze sa selom Prilesjem na vrbovečkom vlastelinstvu, ali se *Prelistie* s templarske međe nalazilo na zapadnom kraju templarskog posjeda, kod donjeg toka potoka Kašine, sjeverno od današnjega naselja Dugog Sela, kako se dobro vidi iz opisa templarskih međa. Zato s karte Lelje Dobronić treba izbrisati sve templarsko što prelazi rijeku Lonju. Dapače, među između Božjakovine i Vrbovca treba postaviti na Staru Lonju koja teče uz južni rub sela Kusanovca, kako je to napravio Josip Buturac.⁴⁶

Nakon templara i možda još na rijeci Lonji Vrbovec je međašio s lonjskim kraljevskim svinjarima, a međašenje s njima nastavlja se i kada međa krene uz potok Dulepsku. Ovdje svakako treba reći da je potok Dulepska morao u prošlosti utjecati u Lonju zapadnije nego danas, jer bi inače međašenje Vrbovca i templarske Božjakovine bilo malo vjerojatno. Na karti⁴⁷ se vidi istočni i zapadni utok Dulepske u Lonju, a ja bih se odlučio za zapadni kao stariji. Čini se da je u ono vrijeme cijeli prostor u kutu što ga čini potok Dulepska s rijekom Lonjom, a na kojem su danas sela Lonjica i Peskovec (a možda i Perakovec na sjeveru i Negovec i Samoborci na sjeverozapadu), bio u rukama kraljevskih svinjara. Čini se naime kako će se vidjeti i dalje u tekstu, da ovaj prostor nije pripadao ni rakovečkom ni vrbovečkom vlastelinstvu, nego je posjed svinjara odvajao ova dva vlastelinstva. Prema popisima naselja iz kasnoga srednjeg vijeka vidi se da je njihovo područje poslije uključeno u rakovečko-vrbovečko vlastelinstvo (npr. popisi iz 1510.⁴⁸ i 1517. godine).⁴⁹

45 CD III, str. 9

46 BUTURAC, 1981., 16. Pripadnost je sela Kusanovca, koje se nalazi između starog i novog toka rijeke Lonje, jednom ili drugom vlastelinstvu pomalo nejasna. Naime, Kusanovec se sa selima posjeda Božjakovine spominje 1670. godine (BUTURAC, 1981., str. 26), ali se krajem srednjeg vijeka, tj. 1518. godine (MOL, DL35780) navodi u sklopu rakovečko-vrbovečkog vlastelinstva.

47 VOJNA KARTA, sekcija Čazma.

48 MOL, DL37868.

49 MOL, DL38005.

Josip Buturac⁵⁰ opisuje, ali ne analizira ovaj ophod međa iz 1244. godine, nego tek nabroja sela koja su po kasnijim dokumentima mogla biti unutar opisanih granica. To su Gaj, Celine, Cerje, Vrbovec, Luka, Brčevac, Prilesje i Poljana. Ova sela su sigurno bila unutar vlastelinstva 1244. godine, ali se samim njihovim nabrojanjem ostavlja veliki južni dio posjeda nezahvaćen.

RAKOVEC

Terra Rokonuc, tj. *posjed Rakovec* spominje se 1244. godine⁵¹ prvi put, a već sljedeće godine opisane su i međe ovog imanja.

Godine 1245.⁵² kralj daruje sinovima župana Nikole i sinovima župana Tome imanje Rakovec (*Rokonuc*). Zanimljivo je da se u potvrđnici nabroja nekoliko prijašnjih vlasnika posjeda iako je inače bio običaj da se navede samo posljednji. Zemlja je nekad kao pusta bila darovana banu Martinu, a zatim su ju redom držali ostrogonski nadbiskup, banovi Poša i Okuz, dok ju nije kupio herceg Koloman.

Međa posjeda počinje kraj rijeke Lonje te ide uz potok *Erachous*. Nakon toga međa prelazi neke doline i brježuljke do potoka *Priscisna*. Dalje međa prelazi opet preko brježuljaka i dolazi do potoka *Rodowissa*, prelazi ga i dolazi do mjesta gdje se nalaze tri međašne oznake koje s jedne strane odvajaju zemlje jednoga, a s druge strane drugoga kastruma Kalnik. Ljudi pod ovim drugim kastrumom pripadaju gospođi Bentičec. Dalje međa ide do velike ceste, a zatim do međe koja odvajaju ljude Andrije, sina Petrova, na imanju Dulepska i odmah nakon toga Vukomerove zemlje. Nakon nekoliko neimenovanih brježuljaka međa dolazi do doline zvane *Scuha Dubluzca*, a zatim do potoka *magna Dubluzca*. Ovdje posjed Rakovec s jedne strane međaši s ljudima župana Andrije, a s druge s ljudima gospođe Bentičec. Međa zatim ide niz potok Veliku Dulepsku i međaši s nekim Petrom i s ljudima križevačkog župana. Zatim je međaš imanje Gostović (*Gustowig*). Nešto dalje međa dolazi do vojničke ceste uz koju međaši s kraljevskim svinjarima, a zatim presijeca potok

50 BUTURAC, 1984. (b), str. 132.

51 CD IV, str. 242.

52 CD IV, str. 285 – 286.

Scolnuk. Zatim međa ide do potoka *Reconuk*, gdje je međaš *Cadmia*. Dalje se međa spušta na rijeku Lonju i, idući uz nju, uzvodno prvo dodiruje zemlje križara, a zatim zemlje županije Moravče dok ne dođe do mjesta odakle je počelo međašenje.

Potok neobična imena *Erachous* na početku opisa možda ima veze sa selom Krečavesi (vjerojatno je pogrješno zapisano prvo slovo pa bi trebalo pisati *Crachous* iz kojeg se oblika može izvesti ime sela Krečaves). U tom bi se slučaju radilo o potoku koji se danas zove Bukovec i, kao i *Erachous* iz isprave, utječe u Lonju. Selo Krečaves je u srednjem vijeku bilo dio posjeda Bisag (vidi npr. popis sela bisaškog imanja iz 1430. godine),⁵³ a ovaj ga potok obilazi sa zapadne strane te bi po tome u 13. stoljeću selo bilo na rakovečkom vlastelinstvu. Ali moguće je i da je potok nekada imao drukčiji tok ili ga je međa dodirnula samo nakratko uz njegovo ušće u Lonju, a onda ga zaobišla. Slijedeći je potok *Priscisna*, što donekle podsjeća na potok Presečna. Potok Presečna je blizu izvora potoka Bukovca, odnosno pretpostavljenoga starog potoka Krečavesi, ali bi teško došao u obzir kao međašna oznaka rakovečkog posjeda jer međa vrlo kratko ide uz Krečaves.⁵⁴ Prije bi se radilo o Mokričkom potoku koji teče uz naselje Rakovec i čini jednu od sastavnica potoka Rakovice. Potok je *Rodowissa* sljedeći potok do kojeg dolazi međa. Vjerojatno ga možemo povezati sa selom Radojišćem pa bi ovdje bio isti slučaj kao i kod potoka i sela Krečavesi, gdje je selo dalo ime potoku. Danas se potok koji teče kroz Radojišće, zove Salnik, ali se potok ovakva imena ne spominje na sjevernoj,⁵⁵ nego samo na južnoj granici posjeda Rakovec te se ne može raditi o današnjem Salniku. Samo selo Radojišće u srednjem je vijeku pripadalo pod vlastelinstvo Bisag, ali se selo istog imena spominje i na rakovečkom posjedu.⁵⁶ Pitanje je da li se u obama slučajevima radi o istom selu ili je na rakovečkom vlastelinstvu postojalo drugo selo istog imena, što je moguće jer je ponekad više sela ili posjeda uz neki potok nosilo isto ime. Tako ostaje upitno da li bi dio prostora današnjeg

sela Radojišća trebalo uključiti u rakovečko vlastelinstvo ili ne. Pitanje je važno i radi rješavanja drugih problema na sjevernoj međi Rakovca. Što se tiče zapadne međe Rakovca, može se zaključiti da je već u 13. stoljeću postojao posjedovni skup koji je odjeljivao rakovečko vlastelinstvo od rijeke Lonje. Ovdje se poslije uskim pojasom uz rijeku protezalo imanje Bisag (spominje se od 1346. godine⁵⁷ u pridjevku plemića, a od 1416. godine⁵⁸ i izravno).

Dalje međa dolazi do tromeđe gdje Rakovec međaši s ljudima jednoga i drugoga Kalnika. Svakako se radi, idući redom od zapada prema istoku, o posjedima Mali pa zatim Veliki Kalnik. Iz kasnijih dokumenata zna se da su u kraju sjeverno od Rakovca postojale zemlje i sela pripadajuća Velikom Kalniku (npr. Peršinovec),⁵⁹ što je vjerojatno bio slučaj i prije, ali se o području jurisdikcije Maloga Kalnika u 13. stoljeću malo zna. Kao vlasnik Velikoga Kalnika spominje se ovdje gospođa Bentićec. U svakom slučaju sjevernu među Rakovca treba povući južno od sela Radojišća (ali, kako sam već rekao, ostaviti mogućnost da je međa zahvaćala barem dio područja toga sela) pa do u blizinu izvora potoka Dulepske. Međa bi svakako morala zaobići izvor potoka koji se kod Rakovca spaja s današnjim Salnikom (nekada Radojišćem) i dalje teče pod imenom Salnik. Ovaj se potok u srednjem vijeku vjerojatno zvao Salnik (a ne potok iz Radojišća), što će se vidjeti nešto dalje iz drugih opisa međa. Prije nego što dođe do potoka Dulepske, rakovečka međa ide uz granicu imanja Dulepska pa tek onda silazi u dolinu Suhu Dulepsku (možda dolina kroz koju teče desni pritok Dulepske u selu Šelovcu) i dalje do potoka Velike Dulepske, kojim međa silazi prema jugu. Zanimljivo je da su nakon imanja Dulepska, a prije posjeda Gostović, međaši tri vlasnika: ponovno gospođa Bentićec, spomenuta malo prije kao vlasnica Velikoga Kalnika, pa neki Petar te križevački župan. To znači da su u trokutu otprilike na prostoru današnjeg sela Pogančca, a između imanja Gostović, Dulepska i Rakovac, bila najmanje tri mala neimenovana posjeda. Zatim Rakovec međaši s Gostovićem nakon kojeg međa dolazi

53 STIPIŠIĆ – ŠAMŠALOVIĆ, 1959., str. 369.

54 Ipak treba ovu mogućnost ostaviti otvorenom jer se iz srednjovjekovnih isprava rijetko može točno zaključiti koliko je bio dug neki dio međe.

55 STIPIŠIĆ – ŠAMŠALOVIĆ, 1959., str. 369.

56 MOL, DL37868.

57 CD XI, str. 329.

58 STIPIŠIĆ – ŠAMŠALOVIĆ, 1959., str. 351.

59 ADAMČEK – KAMPUŠ, 1976., str. 14.

61 CD IV., str. 225

do vojničke ceste. Radi se vjerojatno o istoj cesti koja je navedena na jugozapadnoj međi Gostovića 1338. godine.⁶⁰ Odavde Rakovec počinje međašiti s kraljevskim svinjarima. To su sigurno iste zemlje ovih svinjara koje se spominju na zapadnoj međi vrbovečkog vlastelinstva 1244. godine.⁶¹ Idući uz ove zemlje, međa dolazi do potoka *Scolnuk*, što je svakako današnji potok Salnik u svome donjem toku. Dio međe između njega i potoka Dulepske vrlo je kratak, što znači da međa ide preko mjesta gdje se ti potoci još nisu počeli udaljavati jedan od drugoga, što bi otprilike bilo kod sela Golog Vrha. To znači da su sve zemlje južnije od ovoga sela bile tada u posjedu svinjara, što se slaže sa zaključkom koji sam donio pri analizi međa vrbovečkog vlastelinstva. Međa bi dakle prešla potok Salnik nešto sjevernije od njegova današnjeg ušća u Lonju i odmah dolazi do potoka *Reconuk*, što je svakako današnja Rakovica koja teče od naselja Rakovca prema jugu i utječe u Lonju. Ovdje je međaš zagonetna imena *Cadmia*. Međa dolazi na Lonju i njome neko vrijeme međaši s templarima iz Božjakovine. Prije nego što se međa vrati na početnu točku, još na kratkom odsjeku međaši također na Lonji s Moravečkom županijom.

Lelja Dobronić⁶² krajnju je sjevernu među templarskog posjeda na Lonji stavila nešto sjevernije od Svete Helene. To otprilike odgovara opisu međa Rakovca. Naime, opisana međa Rakovca iz 1245. godine izlazi na Lonju na vrlo kratku odsjeku od ušća Rakovice i Salnika na jugu do neke točke između današnjih sela Krečavesi i Baničevca na sjeveru i zato bi među templarskog imanja na sjeveru kako ju je postavila Lelja Dobronić, trebalo tek neznatno ispraviti primicanjem bliže Svetoj Heleni budući da se mora ostaviti mjesta i za međašenje Rakovca s Moravečkom županijom. Josip je Buturac⁶³ točku gdje granica templarskog imanja ostavlja rijeku Lonju, stavio znatno južnije, kod sela Štakorovca, što se ne slaže s opisima međa Rakovca.

U vezi s Rakovcem u opisu međa templarske Božjakovine ima još podataka. Tako se na međi navodi cesta u Zagreb. Josip Buturac⁶⁴ smatra da ta cesta ide iz Vrbovca, ali bi prema svemu do

sada iznesenom ipak to bila cesta iz Rakovca prema Zagrebu. Godine 1381.⁶⁵ izričito se i spominje javna cesta Rakovec – Zagreb pri podjeli zemalja unutar rakovečkog vlastelinstva. Templarski posjed na rijeci Lonji 1209. godine⁶⁶ međaši sa zemljama nekog Filipa pa se postavlja pitanje da li se tu radi o rakovečkim ili nekim drugim zemljama. U nizu vlasnika Rakovca 1244. godine ne navodi se nikakav Filip. Možda se radi o posjedima kraljevskih svinjara na Lonji koji su iz nekog razloga zapisani pod imenom njihova centuriona ili župana koji je njima upravljao.

U ispravi od 21. kolovoza 1381.⁶⁷ navodi se nekoliko opisa međa unutar rakovečkog posjeda sastavljenih pri diobi. Od tih opisa prvi je i najbogatiji podacima. Toponime donosim zapisane u dvama oblicima iz dviju sličnih isprava. Opis međe počinje uz samo naselje *Rakounuk* kraj ceste koja iz njega vodi u Zagreb. Zatim međa prolazi kroz naselje i na njegovu kraju dolazi do vode *Kaznycha mlaka* pa do ceste koja vodi u selo *Graberyanch* i dalje do potoka *Radonyscha (Radouische)* koji prelazi i istom cestom stiže do potoka *Zolnyk (Zalnut)*. Tim potokom ide međa na jug pa zatim na istok do potoka *Paganschech (Poganschech)* kojim ide uzvodno pa se vraća na spomenutu cestu. Zatim međa dolazi do prijelaza na potoku *Dulebzka*, gdje dodiruje zemlje plemića *de Graberyanch* i magistra Dionizija, sina Ivanova. Dalje posjed međaši sa zemljama Akuša, sina Stjepanova, sina bana Mikca, a zatim međa ide na zapad do nekih voda pa nešto dalje do vode *Rokouchech (Rakouchech)*. Nastavljajući istim smjerom, međa prolazi uz zemlju *Ciglenycha (Chiglenicha)* i vraća se na mjesto odakle je krenula na spomenutoj javnoj cesti.

Na početku je međe važan podatak o cesti iz Rakovca u Zagreb. Selo je *Graberyanch* današnje selo Graberanec, istočno od Rakovca uz lijevu obalu potoka Dulepske, a cesta prema njemu svakako je spajala Rakovec s njim. Potok *Radouische* jest *Rodowissa*, spomenut na međi Rakovca 1245. godine, odnosno potok koji teče od sela Radojišća prema Rakovcu i danas se, kako sam

60 CD X, str. 424.

62 DOBRONIĆ, 1984., str. 27.

63 BUTURAC, 1981., str. 16.

65 CD XVI, str. 209.

66 CD III, str. 87.

67 CD XVI, str. 208 – 211. Slična isprava i u CD XVI, str. 245 – 248

pokazao već prije, zove Salnik. Potok *Zolnyk/Zalnut* navodi se i prije na južnoj međi posjeda Rakovec i lijevi je pritok starog potoka Radojišća, odnosno današnjeg Salnika. Prešavši ta dva potoka, koji su oba na sjevernoj strani međa, dolazi na potok *Poganchech*. Bilo mi je neobično da se potok Pogančec spominje tako blizu Rakovcu, dok se istoimeno selo nalazi malo dalje i nikako se ne može povezati s potokom. Tada sam na karti iz 1783./1784. godine⁶⁸ našao Pogančec kao mali lijevi pritok Salnika istočno od Rakovca. U drugoj inačici ove povelje nakon Pogančeca navodi se cesta iz Rakovca u Vrbovec. Međa na potok Dulepsku izlazi kod mjesta gdje cesta u Graberanec prelazi potok i ovdje su međaši plemići koji nose predikat po istom selu, a također i magister Dionizije koji se 1385. godine⁶⁹ spominje s predikatom *od Vrbovca*, što vjerojatno znači da su se južno od Graberanca krajem 14. stoljeća dodirivali rako-večki i vrbovečki posjed, što se ne vidi iz opisa međa iz 13. stoljeća. Zatim je prema jugu međaš Akuš, unuk bana Mikca. Potomci se bana Mikca često spominju u okolini Rakovca gdje su držali neke posjede. Po ovom opisu čini se da su u njihovim rukama nekadašnje zemlje kraljevskih svinjara. Sljedeća je međašna točka potok Rakovčec. Sigurno se radi o potoku koji se u već navedenu opisu iz 1245. godine naziva *Reconuk* i teče i danas uz naselje Rakovec. Tada je ime potoka zapisano iskrivljeno (kao što se iskrivljeno pisalo i ime samog posjeda Rakovec (Rakonok), dok je ovdje zapisano bliže pravom izgovoru. Neobično je što međa, prije nego što je došla do potoka Rakovčeca, nije prešla potok Salnik jer ova dva potoka teku usporedno jedan kraj drugoga od Rakovca do rijeke Lonje. Spominje se na kraju i zemlja Ciglenica negdje južno od Rakovca.

Međa je zaokružena i obuhvaća područje južno od Rakovca te istočno sve do potoka Dulepske kao i dio samog naselja Rakovca.

Drugi opis međa u istoj ispravi odnosi se na posjed *Boxinch*, koji se inače ne spominje u drugim izvorima, ali se iz opisa vidi da se nalazio u okvirima imanja Rakovac. Na međi se opet navode potoci Salnik, Rakovčec te potok Mlaka, koji zapravo nije pravi potok nego odvojak rijeke

Lonje. Međa ne zaokružuje određeno područje kao ostale međe u ovom radu, a protezala se uz donje tokove Salnika i Rakovčeca i prema selu Mlaki, koje je vjerojatno dobilo ime po istoimenoj spomenutoj vodi.

Treći opis međa također spominje vodu Mlaku i rijeku Lonju te ga možemo smjestiti uz prethodno opisanu među. Navodi se i javna cesta prema Rakovcu, mostovi na rijeci Lonji i mlin na istoj rijeci koji drži podanik križara (to su krajem 14. stoljeća ivanovci u Božjakovini, a ne više templari kao u 13. stoljeću).

MEĐE BISKUPSKOG VLASTELINSTVA

Međe vlastelinstva zagrebačkog biskupa opisane su u ispravi iz 1201. godine.⁷⁰ Navodim samo dio zapadne međe koji dodiruje imanja o kojima je ovdje već bilo govora. Međa počinje na potoku Glogovnici uz most biskupa Prodana, gdje su međaš zemlje hercega Bele. Zatim međa ide prema jugu do potoka *Sernes*, a ovdje je međaš neki Ivan. Dalje međa ide do potoka *Caninciza* i odvaja zemlju *Keneginci*, a nešto dalje stiže do mjesta zvanog *Prilesia* i međaši s Ižanom. Zatim međa dolazi do potoka *Preteca* gdje su međaši kraljevi svinjari, a zatim do mjesta Lupoglava. Ovdje su međaši sinovi *Semerce*. Dalje međa ide do potoka Zeline koji utječe u potok Črnec.

Opis je vrlo lapidaran te je dug odsjek međe od okolice Ravna do potoka Zeline opisan u svega nekoliko rečenica. Početak ovog dijela opisa međe počinje na potoku Glogovnici vjerojatno između današnjih sela Fistinca i Pakasina te ide ravno na zapad prema potoku Kamešnici (*Caninciza*), odnosno Črncu (*Sernes*). U opisu se nakon Glogovnice ne spominje potok Koruška iako bi ga međa, kada bismo ju danas ucrtavali, morala prijeći. Pitanje je da li je potok Koruška nekada utjecao u potok Glogovnicu sjevernije ili je jednostavno ispušten kao i neki drugi vodotokovi dalje u opisu (Glogovnica, Lonja). Mjesto na kojem je međa biskupskog imanja izlazila na potok Kamešnicu, moralo je biti negdje južno od današnjeg sela Novaka, kako sam već zaključio kod opisa međa posjeda Raven. Potok je Črnec neka vrsta alternativnoga korita potoka Kamešnice (ili obrnuto).

68 HNTZ, 2004., sekcija 29.

69 CD XVI, str. 550.

70 CD III, str. 9.

Oba toka idu usporedo vrlo blizu jedan drugomu i pri određivanju srednjovjekovnih međa mogu se uzimati gotovo kao jedan vodotok. Možda su tako na njih gledali i ljudi koji su u 13. stoljeću obilazili međe jer se u ovom opisu iz 1201. godine međa spušta niz Kamešnicu, a u navedenom opisu vrbovečkih međa iz 1244. godine niz Črncac iako se radi o istoj međi između Vrbovca i biskupova vlastelinstva. Prema ovome drugom opisu međa ide niz potok Črncac sve do njegova utoka u potok Glogovnicu. Začudo opis iz 1201. godine ne spominje Glogovnicu u njezinu donjem toku iako je 1244. godine ona na međi Vrbovca i biskupove Dubrave. Također nešto dalje nema ni rijeke Lonje, a međa ju je biskupskog imanja morala prijeći. Od ostalih međašnih oznaka opis iz 1201. godine navodi toponim *Prilesia*. Kako sam već zaključio (a i drugi autori), ovo mjesno ime mora imati veze s današnjim selom Prilesje, južno od Vrbovca, ali je čudno da se spominje na samoj međi između Vrbovca i Dubrave jer je prema kasnijim popisima sela moralo biti dublje u vrbovečkom vlastelinstvu budući da je selo Poljana, jugoistočno od njega, bilo u kasnome srednjem vijeku dio posjeda Vrbovec.⁷¹ Jedno je od mogućih objašnjenja spominjanja Prilesja na međi biskupske Dubrave da je cijeli kraj južno od Vrbovca početkom 13. stoljeća nazivan Prilesje. Drugo bi objašnjenje bilo da je došlo do promjene međa nakon 1201. godine u korist Vrbovca, a na štetu biskupovih zemalja. To bi objasnilo i zašto se jugoistočno od Vrbovca 1201. godine ne spominje potok Glogovnica na biskupskoj međi, a naveden je 1244. godine na međi Vrbovca prema vlastelinstvu Dubrava. Malo dalje niz među spominje se potok *Preteca*, koji se kao Pretoka navodi i na međi Vrbovca 1244. godine, a ime se sačuvalo kao toponim istočno od Lupoglava.⁷² Zatim međa dolazi do područja Lupoglava, ali to je već s druge strane Lonje.

Posebno su pitanje međaši biskupske Dubrave, kojih 1201. godine ima pet na prostoru koji se ovdje obrađuje, a možda se mogu povezati s do sada analiziranim imanjima. Tako bi zemlja hercega Bele mogli biti posjedi križevačkih jobagiona oko sela Pokasina (vidi južnu među imanja Obrež), Ivanova zemlja posjed Raven, zemlja Kinoginci

gostovički posjed, a Ižanova zemlja vrbovečko vlastelinstvo.⁷³ Kod prvih triju navedenih imanja moguće su i drukčije kombinacije, ali se kod Ižanove zemlje može nešto pouzdanije reći da se radi o Vrbovcu. Naime, za kasnijeg se vlasnika vlastelinstva Vrbovec, župana Junka 1281. godine⁷⁴ kaže da je *de genere Isaan*, tj. od Ižanova roda. Sigurno nije slučajno da se ime Ižan spominje na mjestu gdje će poslije biti vlasnik netko iz roda s istim imenom.

Neobično je da kraljevski svinjari međaše s biskupovim posjedom jer tako nešto ne možemo zaključiti po opisu međa Vrbovca iz 1244. godine. Pretpostavljam da su se svinjarske zemlje početkom 13. stoljeća pružale kroz šume niz Lonju istočnije nego sredinom istog stoljeća (i tako odvajale vrbovečko vlastelinstvo od te rijeke), a da su do 1244. godine, kada su opisane međe Vrbovca, šume do ušća Dulepske u Lonju pripojene vrbovečkom posjedu. Nešto pobliže teško je reći jer u opisu iz 1201. godine nije spomenuta rijeka Lonja ni odnos svinjarske zemlje prema njoj.

Na međi biskupskog imanja 1201. godine nema templarskih zemalja jer oni tada još nisu dobili vlastelinstvo Sveti Martin, odnosno Božjakovinu. Pretpostavljam da su zemlje sinova Semerce koje se na biskupskoj međi spominju nasuprot Lupoglavu i na potoku Zelini, poslije templarsko imanje ili njegov dio.

ZAKLJUČAK

Opisi međa obrađeni u ovom članku daju gotovo potpunu mrežu posjeda između Lonje i Glogovnice u 13. stoljeću. Nejasnoće su se kod analize pojavile na nekoliko mjesta, posebno na sjevernim međama rubnih posjeda Raven, Tkalec, Dulepska i Rakovac te je dio pitanja u vezi s tim područjem ostao otvoren. Problem sam dijelom nastojao riješiti oslanjanjem na popise sela pojedinih vlastelinstava, ali su takvi popisi iz mnogo kasnijeg vremena te se njihova upotreba mora uzeti sa zadržkom. U kasnome srednjem vijeku dio je posjeda promijenio granice, a dio se sela

71 Npr. popis u MOL, DL37868.

72 HNTZ, 2004., sekcija 32.

73 Keneginci i Ižanova zemlja spominju se u ovoj ispravi i na međi biskupova imanja Kemenic. CD III., str. 8.; DOBRONIĆ, 1951., str. 255 – 257.

ne može ubicirati jer je nestao u protuosmanskim ratovima, što još više otežava istraživanje. S južne strane granice posjeda Rakovec i Vrbovec prikazao nešto drukčije nego što je riješeno u starijoj literaturi. Ovdje se pojavio prilično prostran posjed kraljevskih svinjara, o kojem se malo pisalo.

Za razliku od istočnih dijelova srednjovjekovnog Kalničkoga kotara, gdje je prevladavao mali i srednji plemićki posjed, a koja sam obrađivao u svojim prijašnjim radovima, na ovom području najveći dio zauzimaju velika i srednja vlastelinstva. Posebno su važna velika imanja Rakovec i Vrbovec. Posjedi su većinom svjetovni osim maloga sepulkralskog imanja Tkalec, ali prostor međaši na istoku i na jugu s golemim dobrima Zagrebačke crkve oko Dubrave i Ivanića te s templarskim zemljama oko Božjakovine. Ova činjenica donekle olakšava rad na utvrđivanju starih međa jer su granice crkvenih posjeda konzervativnije i češće su nepromijenjene i po nekoliko stoljeća. Iz mreže međa dobivene analizom vidi se da je u 13. stoljeću (a vjerojatno i nešto prije) uspostavljena osnovna hijerarhija posjeda koja će se uza sve promjene održati sve do kraja feudalizma.

Ozbiljna je prepreka stvaranju konačne slike ovog prostora u srednjem vijeku izostanak toponastičkih istraživanja koja bi dala bolju osnovu za radove povjesničara. Uza sve nedostatke ipak mislim da će i ovakav članak poslužiti kao temelj za daljnji rad na povijesnoj topografiji ovoga kraja, odnosno biti mali dio napora da se konačno napravi potpuna slika srednjovjekovne Križevačke županije.

Literatura i izvori

Adamček, Josip – Kampuš, Ivan, *Popisi i obračuni poreza u Hrvatskoj u XV i XVI stoljeću*, IHP Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1976.

Bojničić, Ivan, *Kraljevske darovnice odnoseće se na Hrvatsku, Vjesnik kraljevskog hrvatsko-dalmatinsko-slavonskog arhiva*, god. VII. i VIII., Zagreb, 1905., 1906.

Buturac, Josip, *Božjakovina – Brckovljani 1209. – 1980.*, Brckovljani, 1981.

Buturac, Josip, *Lovrečina – grad i varoš 1223. – 1983.*, *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*, knjiga 49., Zagreb, 1983., str. 119 – 140.

(a) Buturac, Josip, *Popis župa Zagrebačke biskupije 1334. i 1501.*, *Starine Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 59., JAZU, Zagreb, 1984., str. 43 – 107.

(b) Buturac, Josip, *Vrbovec i okolica 1134 – 1984*, Vrbovec, 1984.

CD – *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae, Slavoniae* (uredio Tadija Smičiklas i drugi), Zagreb.

Dobronić, Lelja, *Topografija zemljišnih posjeda zagrebačkih biskupa prema ispravi kralja Emerika iz god. 1201.*, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, knjiga 283., JAZU, Zagreb, 1951., str. 245 – 318 + karte.

Dobronić, Lelja, *Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj*, *Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, vol. 406., JAZU, Zagreb, 1984., str. 1 – 150.

HNTZ – *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća – Križevačka županija*, Zagreb, 2004.

Laszowski, Emilij, *Iz prošlosti Vrbovca*, Zagreb, 1921.

MOL – *Magyar orszagos leveltar*, www.old.mol.gov.hu
Stipišić, Josip – Šamšalović, Miljen, *Isprave u arhivu Jugoslavenske akademije, Zbornik Historijskog instituta JAZU*, vol. 2. – 5., JAZU, Zagreb, 1959. – 1963.

VOJNA KARTA 1 : 100 000, Vojnogeografski institut, Beograd, 1958.

Summary

Description of the 13th/ 14th estate boundary lines between the rivers Glogovnica and Lonja

Keywords: Raven, Obrež, Tkalec, Gostović, Dulepska, Vrbovec, Rakovec, Dubrava, the Middle-Ages

The area described in this text lies in the wider surroundings of Vrbovec, bordered by the rivers Lonja (west), Glogovnica (east) and the line connecting the villages of Raven and Radojišće (north). In developed Middle-Ages this area belonged to Križevci County and later to the District of Kalnik. Concerning the possession, the land was divided into a few big and middle estates, and several very small properties. As most documents about borders have been preserved, it is not difficult to reconstruct a great number of boundary lines between bigger estates. Most descriptions refer to the first half of the 13th century, with some additions from later periods. The property analysis starts from the northeast (estates Raven and Obrež) and continues in Tkalec, Dulepska and Gostović, to big properties Vrbovec and Rakovec and ends with the description of boundary lines of the Bishop of Zagreb's estate in 1201.